

MORALNO VASPITANJE

- *POJAM MORALNOG VASPITANJA KAO PROCESA MORALNOG FORMIRANJA LIČNOSTI*
- *CILJ, ZADACI I SADRŽAJI MORALNOG VASPITANJA*
- *PRINCIPI ,METODE I SREDSTVA MORALNOG VASPITANJA*
- *MORALNO VASPITANJE PREDŠKOLSKOG DETETA*

POJAM MORALNOG VASPITANJA

- posebna komponenta procesa vaspitanja
- složen pedagoški proces
- definiše se uz korišćenje sadržaja pojma “moral” → u etici najčešće podrazumeva skup pravila o dobru i zlu, ili sistem običaja, pravila, ideala, smernica
- Moralno vaspitanje – proces moralnog formiranja i moralnog oblikovanja pojedinca u društvenu ličnost

➤ specifičan proces u okviru kojeg se formiraju :

- *njegova moralna svest*
- *moralna osećanja*
- *volja i karakter*
- *navike moralnog ponašanja i delovanja*
- *moralne karakteristike ličnosti*

➤ KOMPONENTE procesa :

1. *Sticanje moralnih saznanja*
2. *Formiranje moralnih uverenja*
3. *Formiranje moralnog ponašanja i delovanja*

1. Sticanje moralnih saznanja – prva faza procesa moralnog formiranja ličnosti
→ usvajaju se osnovni moralni pojmovi i kategorije, norme i moralna pravila, odnosno upoznaje sistem moralnih vrednosti
→ moralno saznanje zasniva se na razumu (intelektualna komponenta)
→ stiču se postepeno u skladu sa intelektualnim sposobnostima i iskustvom vaspitanika
→ visok nivo moralnih znanja nije garancija moralnog ponašanja i delovanja

2. Formiranje moralnih uverenja – viši stepen moralnog formiranja ličnosti → ono svojstvo koje nastaje kada :

→ se moralna znanja (naučeni moralni pojmovi) formiraju u unutrašnji aktivan stav i odnos ličnosti prema tim znanjima

→ ličnost moralna znanja prihvati kao vlastite stavove i ona mu postanu pokretačka snaga za moralno ponašanje i delovanje

➤ moralna uverenja snažno emocionalno obojena → mogu se formirati samo kod onih ličnosti koje duboko veruju u ispravnost tih normi i načela

3. Formiranje moralnog ponašanja i delovanja

- najviša faza moralnog oblikovanja ličnosti
- moralna osoba se ispoljava u moralnom ponašanju i delovanju, u životnim situacijama
- moralna ličnost je ona koja se moralno ponaša i moralno deluje → ima razvijenu volju i karakter
:smelost, upornost, samostalnost i čestitost
- faktori : porodica, vaspitno – obrazovne institucije, sredstva informisanja, izdavačka delatnost, kulturne institucije, slobodno vreme i način njegovog korišćenja, društvene i radne organizacije

CILJ, ZADACI I SADRŽAJI MORALNOG VASPITANJA

- osnovni **cilj** je formiranje moralne ličnosti
- **zadaci** :
 1. upoznavanje morala i njegove teorije
 2. usvajanje moralnih stavova i formiranje moralnih uverenja
 3. formiranje navika moralnog ponašanja i delovanja
 4. vaspitavanje pozitivnih osobina volje i karaktera
 5. formiranje i negovanje smisla za moralne vrednosti

➤ **sadržaji** – čini ih sistem moralnih načela, moralnih normi i pravila koje treba usvojiti u procesu vaspitanja

- *vaspitanje u duhu humanizma*
- *pripremanje za porodični život*
- *vaspitanje u zajednici i za zajednicu*
 - *vaspitanje u duhu patriotizma*
- *vaspitanje u duhu internacionalizma*
- *formiranje pozitivnog odnosa prema radu*
 - *formiranje pozitivnog odnosa prema materijalnim i duhovnim vrednostima*

PRINCIPI ,METODE I SREDSTVA MORALNOG VASPITANJA

➤ najbitniji ***principi*** :

- *svrsishodnosti* (jasnoća cilja, etička usmerenost, planiran i organizovan uticaj)
- *aktivnosti* (moralne norme se usvajaju samo kroz vlastitu aktivnost)
- *pozitivne orijentacije* (pronalaziti pozitivne karakteristike i podsticati njihov razvoj)
- *socijalizacije* (poštovanje normi zajedničkog života)

- *jedinstvenosti* (svi faktori treba da deluju jedinstveno i u istom smeru)
- *doslednosti* (zahtevi za dosledno provođenje moralnih postupaka)
- *primerenosti* (svaki zahtev treba da je primeren psihofizičkim sposobnostima vaspitanika)

➤ **metode :**

- *metod poučavanja* – primenjuje se za sticanje moralnih znanja → *izlaganje, objašnjavanje i tumačenje moralnih sadržaja*
- *metod uveravanja* – metod pomoću kog se moralna znanja pretvaraju u moralna osećanja, moralne stavove i odgovornosti
- *metod navikavanja* – primenjuje se kod vežbanja moralnih postupaka
- *metod sprečavanja* – primenjuje se kada se ne ostvaruju projektovani cilj i zadaci, kada se pojavljuju nepoželina moralna

➤ **sredstva :**

- *usmeravanja* – posebna sredstva pomoću kojih se proces moralnog formiranja usmerava ka izgrađivanju pozitivnih karakteristika ličnosti → *savet, primer, ideal i rad*
- *podsticanja* – kada ličnost treba podsticati i motivisati da ulaže veće napore na usvajanju normi i ponašanja u duhu tih normi → *priznanje, pohvala, nagrada, obećanje i takmičenje*
- *sprečavanja* – kada treba da se preduprede neka nepoželjna ponašanja ili korigovali neki neprihvatljivi postupci

nadzor, skretanje ili zamena

MORALNO VASPITANJE PREDŠKOLSKOG DETETA

- Pod uticajem normi ljudi formiraju sopstvene moralne principe, a zajedno norme i principi predstavljaju MORALNU SVEST → najizrazitiji rezultat procesa socijalizacije, važna pokretačka snaga i kao takva ima tri komponente:
 - *intelektualnu* (poznavanje moralnih principa)
 - *emocionalnu* (osećanje zadovoljstva i nezadovoljstva koji se odnose na slučajeve ocenjene kao moralne ili nemoralne)
 - *konativnu ili voljnu* (spremnost da se donesu odluke u skladu sa moralnim normama i da se one dosledno sprovedu)

- danas je prihvaćeno shvatanje prema kome se dete ne rađa ni moralno ni nemoralno, već **IMORALNO**, što znači da se njegovo ponašanje ne određuje moralnim standardima
- pre nego što počne da se ponaša na moralan način, dete mora da upozna moral grupe kojoj pripada podražavajući osobe iz svoje okoline i prihvatajući pouke odraslih
- od centralnog značaja je **INTERNALIZACIJA** određenih principa ponašanja

➤ Pijažeovo shvatanje razvoja moralnosti

- ✓ biheviorističko shvatanje - MORALNOST se **ŠTIČE USLOVLJAVANJEM**
- ✓ psihoanalitičko - internalizaciju moralnih principa objašnjava procesom **IDENTIFIKACIJE** sa roditeljima i veruje u njihovu nepromenljivost tokom razvoja
- ✓ Pijažeova kognitivna teorija - moralna svest se **NE FORMIRA** jednostavnim usvajanjem roditeljskih principa
→ **AUTONOMNA** moralnost se gradi tek kada roditeljski pritisak popusti, a kontakti s vršnjacima postanu učestaliji

→ to dovodi do razumevanja smisla i porekla moralnih normi, kao i do njihovog prihvatanja → pojedinac sam za sebe, zbog svoje egocentričnosti nije sposoban da stvori moralne norme, za šta mu je potrebno poređenje sebe i drugih → ovo znači da je moralnost povezana sa socijalnim i emocionalnim razvojem

➤ Moralni razvoj ima sledeće karakteristike:

- *intencionalnost* (dok mlađa deca osuđuju samo učinjeno zlo čije su posledice vidljive, starija uzimaju u obzir i nameru da se nešto učini)
- *relativnost* (dok mlađa deca imaju "crno-belu" predstavu o dobru i zlu, starija počinju da uviđaju relativnost granica između njih)
- *nezavisnost od sankcija* (dok mlađa deca vide zlo u nekom činu jer ga prati sankcija, starija razdvajaju čin od sankcije i shvataju

- po **Pijažeovoj teoriji** se moralni razvoj posmatra kao sastavni deo šireg procesa intelektualnog razvoja, što znači da karakteristike mišljenja na svakom razvojnom stupnju imaju svoje posledice za moralno suđenje i ponašanje;
- ✓ npr: s egocentrizmom u mišljenju povezan je tzv. "moralni realizam" koji se izražava kroz verovanje da ono o čemu se misli postoji objektivno, da su moralne norme apsolutne, nepromenljive što je u vezi sa nedovoljnom sposobnošću dece da na pojave gledaju iz ugla drugih ljudi

➤ **SUŠTINA MORALNOSTI** sastoji se u tome da deca, koja su kad se rode nedruštvena, nauče da poštuju društvena pravila → to znači da moralni razvoj karakteriše postepeno prihvatanje potčinjavanja moralnim normama i pravilima ponašanja, ali još uvek bez mogućnosti da se učestvuje u njihovom donošenju → njegova moralnost je **HETERONOMNA** što znači da dete bezuslovno veruje da je moralno ono što odrasli zahtevaju da se uradi

➤ PRIMERI HETERONOMNE MORALNOSTI:

- "Zašto ne treba krasti?"
 - "Zato što to škola zabranjuje."
 - "Zašto ne treba lagati?"
 - "Učitelj je tako rekao."
 - "Kad tata nije tu, mogu da palim šibice."
- Pijaže: ispitivao decu raznih uzrasta uz pitanje – da li je gore slagati odraslog ili dete ?

- mlada deca zbog svoje heteronomne moralnosti odgovarala da je gore slagati odraslog jer on može da zna kada izraz nije istinit;
- kod starije dece odgovor je – odrasli se ponekad moraju slagati, a ružno je lagati decu → to se uzima kao primer autonomnog morala, prema kome je laž ružna bez obzira na sistem nagrada
- dok je za mlađe dete uzvraćanje udarca udarcem rđavo, jer to zabranjuju odrasli, za starije dete to je pravedno budući da predstavlja vid "pravde koja se postiže odmazdom" ili "kazne na osnovu reciprociteta"

➤ KAKO DO AUTONOMIJE?

- *kooperacijom, saradnjom, diskusijom,* zajedničkim traganjem za istinom, do svesti da se pravila mogu menjati, da nisu za svagda dana i da je njihov sadržaj stvar dogovora
- *Boško Popović* : dete prevaljuje put od heteronomne moralnosti koju karakteriše PRINUDA do autonomne koju karakteriše **SARADNJA**
- *reciprocitet* je presudan činilac za sticanje autonomije i stanje u kome ne trpi pritiske, ne sudi prema nečijim nalogima, već samostalno i to imajući na umu da sloboda koja se ima mora da se dopusti i drugima

Primer:

"slobodan sam da ti uzmem igračku, ali time tebi dajem za uzvrat slobodu da ti uzmeš moju"

- tek u ovoj fazi javlja se svest o potrebi pridržavanja određenih pravila ponašanja radi saradnje sa drugima
- moralno je ono što je u skladu sa prihvaćenim moralnim normama

- dete razvija sopstvenu moralnu svest i sposobnosti za autonomno moralno ponašanje, koje se sastoji od :
 - **RELATIVNO SAMOSTALNOG ODREĐIVANJA MORALNIH CILJEVA** (kojima će težiti i koje će ostvarivati bez obzira na prepreke i spoljašnje uticaje)
 - **MORALNE SAMOKONTROLE** (koja se ne zasniva samo na apstraktnom razmišljanju već i na osećanjima)

- OSNOVNI PUT RAZVOJA MORALNOSTI OSTAJE PROCES NJIHOVE SOCIJALIZACIJE → spremnost deteta da reaguje na društveno prihvatljiv način javlja se zahvaljujući uticaju grupe kojoj pripada, kao i iskustvima koja u njoj steknu
- preko odobravanja ili neodobravanja grupe ono se upoznaje sa njenim očekivanjima u odnosu na svoje ponašanje, a pozitivne reakcije grupe predstavljaju snažan motiv da se to ponašanje ponavlja
- verbalno moralisanje, apstraktno, van životnih zbivanja nemaju nikakvo dejstvo na moralnost